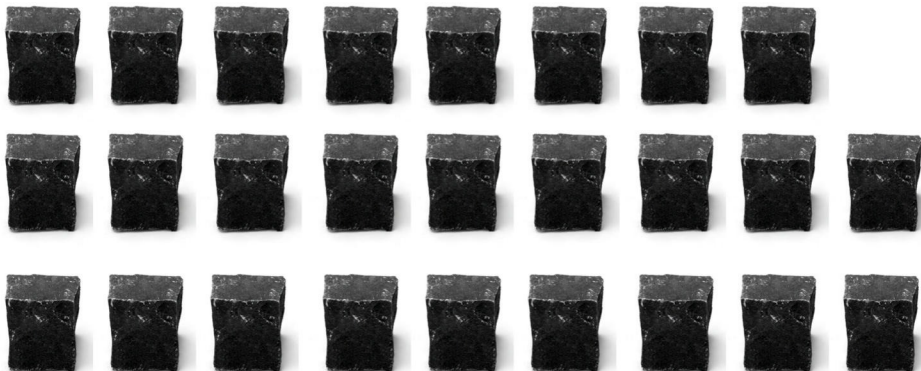

NÁSILÍ

A DĚLNICKÁ

KOLEKTIVNĚ PROTI KAPITÁLU/MOUEMENT COMMUNISTE

AUTONOMIE

Dělnické násilí a dělnická autonomie

Kolektivně proti kapitálu a Mouvement Communiste

Dělnické násilí a dělnická autonomie

Vydala skupina Kolektivně proti kapitálu (ČR/SR)
a Mouvement Communiste (FR/BE) v dubnu 2014.

protikapitalu.org :: mouvement-communiste.com :: facebook.com/protikapitalu ::
libcom.org/tags/kpk :: libcom.org/tags/mouvement-communiste

kpk@protikapitalu.org

OBSAH

Dělnické násilí a dělnická autonomie.....	5
Co je to násilí?	
Jaké formy na sebe násilí bere?	
Jaký je postoj dělnické autonomie k používání násilí?	
Lonmin: otázka přežití.....	11
Fakta	
Vztahy s odbory	
Násilí a jeho použití	
Krvavé léto v Suzuki Maruti.....	15
Události 18. července 2012 hodinu po hodině	
První bilance	
Zdroj problému	
Silné a slabé stránky	
Foxconn na podzim.....	22
Moderní podmínky vykořisťování	
23. a 24. září 2012	
Kontra-moc?	
Je násilí a násilí.....	23

Dělnické násilí a dělnická autonomie

V roce 2010 jsme otázku násilí zmínili v brožurce o hnutí v Řecku.¹ Napsali jsme tehdy:

„Tato strašná událost by nám měla připomenout, že uplatňování násilí je pouze nástrojem (a to nikoli neutrálním), který hnutí za jistých okolností může nebo musí použít. Sama o sobě nemá násilná akce žádnou politickou hodnotu. Může se změnit, jak jsme viděli v případě banky Marfin, v extrémně škodlivý nástroj. Pokud je násilí použito takovým způsobem, jakým bylo použito v bance Marfin, jde jen o vyjádření naprosté prázdnoty myšlení a v žádném případě se nejedná o výraz kolektivní síly. Použití tohoto nástroje je třeba vždy pečlivě zvážit. Pakliže není proletářská organizace nikdy luxusem, ale stálou nezbytností třídního boje, je sladěná, koordinovaná a dobře připravená kolektivní akce podmínkou sine qua non jakékoli iniciativy zahrnující použití násilí či síly.

Uplatňování síly je neměnnou, trvalou charakteristikou, která doprovází všechna nezávislá proletářská vyjádření, od prostého shromáždění ke stávce, k obsazení, k demonstraci a mnohem dál. To, že jsme si toho vědomi, však nesmí vést k tomu, že budeme odhlížet od nebezpečí, která jsou v použití násilí přítomna (či je budeme podceňovat). Jedním z oněch nebezpečí, jichž si musíme být vědomi, je nebezpečí vytvoření separovaných a specializovaných jednotek, které se na výkon násilí zaměří.

Možné terče hnutí musí být zvažovány s maximální důsledností a organizací, aby se bylo možné za každou cenu vyhnout takovým „nehodám“, jako byla tragédie v bance Marfin. Velebení spontaneity a destrukce je na tomto i jiném poli samo o sobě zhoubné. Lavina hloupých vysvětlení, kdo je za celou věc zodpovědný (fašistická či policejní provokace) a kdo nese vinu (samozřejmě šéf, nestávající zaměstnanec), jen ukazuje nedostatek politické inteligence politických kruhů, které o sobě tvrdí, že jsou... tak revoluční! Jsou to tatáž milieu, která se prohlašují za slavné hrdiny revolty z prosince 2008.“

V tomto textu se na otázku násilí podíváme blíže, a to i optikou tří případů, kdy dělníci k násilí sáhli. Text obsahuje následující části:

- Výklad našich základních pozic k otázce násilí
- Studie tří nedávných příkladů:
 - Lonmin (Jižní Afrika, červenec až srpen 2012)
 - Suzuki Maruti (Indie, červenec 2012)
 - Foxconn (Čína, září 2012)
- Prozatímní závěr

¹ Mouvement Communiste: Rozpočtová krize řeckého státu. V brožurce zmiňujeme též neštěstí, kdy v roce 2010 v aténské bance Marfin zahynuli tři její zaměstnanci při požáru, který vypukl během protestní manifestace, která kolem ní procházela.

Co je to násilí?

Otázka násilí se často chápe nesprávně. „*Násilí není ani dobré, ani špatné, násilí zkrátka je,*“ napsalo se kdysi.²

Podle Marxe je násilí, stává-li se masivním kolektivním vyjádřením, ekonomickou silou. Násilí se vždy používalo ke zmocnění se území a zdrojů, k podrobení tříd a národů, k rozšíření panství nad prací a společenskými produkty. Je, jak říká stará fráze, pokračováním politiky. Z hlediska pracující třídy je politická forma jejího nezávislého boje nutností, která odpovídá její dvojí povaze jako třídy tohoto světa a jako revoluční třídy. Nedávno jsme napsali:

„Třída zbavená všeho, z níž však v konečném důsledku vše vychází, a to včetně politické moci (diktatury vládnoucích tříd v rozličných formách). Ačkoli je dělnická třída nositelem vyspělejšího společenského obsahu, způsobu reprodukce lidstva konečně osvobozeného od útlu, musí dát svému hnutí politickou formu.

Onu politickou formu si vynucuje její duální povaha třídy z tohoto světa a zároveň ústředního společenského aktéra schopného onen svět svrhnout. Politická forma odpovídá této dualitě a společenské organizaci pod plnou kontrolou kapitálu. Na rozdíl od revolučních tříd minulosti proletariát nedisponuje vlastními výrobními prostředky, jen vlastní pracovní silou. Proto se nemůže od současného výrobního způsobu emancipovat postupně, a proto se nemůže vyhnout frontální konfrontaci se státem, který koncentruje moc dominantních společenských vztahů.

Když používáme slovo politika, nemyslíme tím samozřejmě definici, kterou jí dává buržoazie: nemyslíme tím umění kompromisu. Dělnická revoluce je praktickou kritikou veškerého takticismu a taktiky jako souhrnu kroků s cílem najít společnou dohodu v daném rámci. Taktika je vhodnou odpovědí pro defenzivní boje, ne pro dělnickou politickou autonomii. Revoluční proletariát si musí naopak osvojit destruktivní strategii rozbití koncentrované moci kapitalistických společenských vztahů, tedy státu.

Moderní stát, jako čistě politický výtvar, strukturuje občanskou společnost podle obrazu kapitalistické výroby, z níž vychází. Občanská společnost naopak činí stát zodpovědným za dobré globální fungování systému a deleguje na něj privilegium, dokonce vlastně monopol, na zprostředkovávání mezi třídami, z nichž se skládá.“³

Jako politická forma roztržky s kapitalismem a všemi společnostmi rozdělenými na třídy se však proletářské násilí může stát možným zdrojem odcizení se od cíle komunismu.

² Článek v *Potere operaio*, číslo 3, 2. – 9. října 1969

³ Nevydaný text MC-KPK K definici proletářského politického cyklu

„Cílem je emancipace dělnické třídy a z toho vyplývající svržení (transformace) společnosti. Dějinný vývoj je 'nenásilný' jen do té doby, dokud nenarazí na násilné překážky ze strany společenské třídy, která má moc.“⁴

Zatímco se politické forma třídního boje nedá ignorovat, její násilné vyjádření není principiálně nutné až do chvíle, kdy se vládoucí třídy rozhodnou zastavit komunistickou společenskou transformaci celou svou silou. Zkušenost však revoluční proletariát systematicky naučila, že násilí je nevyhnutelnou součástí procesu jeho osvobození. V dějinách dělnické třídy je vepsaný vratný přechod mezi nenásilným a násilným hnutím jasným písmem. Nepřátelé proletariátu se naopak snaží onen vratný přechod pokaždé popřít, aby revoluční třídu připravili o jednu z jejích politických zbraní.

„'Nenasilné' hnutí se může změnit na 'násilné', když se lidé, kteří měli zájem na udržování starého pořádku, začnou bouřit; když je revolta potlačena silou (jako v občanské válce ve Spojených státech a ve francouzské revoluci), je to proto, že jsou tito lidé rebelové, kteří odporují 'zákonné' moci.“⁵

V hnutí osvobození se prosazuje nová „zákonnost“. Starý režim se snaží udržet násilným vynucováním předchozí „zákonnosti“. Vzbouření proletariátů poté násilně brání nový pořádek, který začínají budovat bojem a v boji. Tyto momenty patří k jakémukoli revolučnímu procesu: *„Je to osudová předzvěst násilné revoluce – stará historie, přece však pokaždé nová.“⁶* Je však třeba respektovat pořadí.

Od momentu, v němž je proletariát obětí vyvlastňování (nezbytně násilného), na rozdíl od buržoazie, jejíž existence spočívá v tom, že má z vyvlastňování užitek, proletariát nemá násilí v povaze, i když je často ovládán násilím mnohých meziosobních konfliktů generovaných útlakem, podřízením a vykořisťováním.

Tento typ proletářského násilí je reakční a je proti němu třeba bojovat všemi prostředky, protože prohlubuje fragmentaci třídy. Pokud jde o kolektivní proletářské násilí, to není věcí volby, ale je dáno chodem věcí, který proletariát za jistých okolností k násilí zavazuje.

„V případě, kdy by se dalo všeho promptně a bezpečně dosáhnout nenásilnou agitací, by bylo povstání bláznovstvím.“⁷ Proletářské násilí nesmí popřít svůj smysl, *raison d'être*, ani konečný cíl: společnost, v níž budou všichni lidé svobodní a budou společnými prostředky sdílet společný smysl. Toto je ústřední argument: první praktická kritika násilí spočívá ve způsobu, jímž zacházíme s koncentrovanou silou. *„Revoluce musí být jednotná,“* pokračoval Marx v Amsterdamu roku 1872.⁸

Žádný pacifismus bychom však v Marxovi hledat neměli. Když psal v roce 1871 všechny tyto řádky (bylo to před a po Pařížské komuně, jejíž neúspěch dokázal

⁴ Karel Marx: Zákony proti socialistům, 1878

⁵ Tamtéž

⁶ Tamtéž

⁷ Karel Marx: The New York World, 18. července 1871

⁸ Karel Marx: projev v Amsterdamu, 8. září 1872

předvídat, zatímco i tak považoval účast komunistů na povstání za nutnou), šlo mu o kritiku těch, které postihla horečka povstalectví.

Mějme na mysli, že povstání nelze „nadekretovat“. Naopak buržoazie si vybírá data, místa a pořadí útoku, který povstání způsobí. (Říjen v Petrohradě nebyl povstáním, ale spíše *coup d'état*). Ještě než začne o povstání vůbec uvažovat, je pro rostoucí revoluční hnutí důležitější rozšiřovat svou základnu, jak jen je to možné, s cílem posílit svou kapacitu.

A jde-li o solidaritu, jak o ní Marx mluvil v roce 1872, nešlo o solidaritu těch, co nebojují, s těmi, co bojují, ale o solidaritu těch, kdo tvrdí, že společná akce je nezbytná, ale ani zdaleka nestačí. Daleko důležitějšími determinujícími faktory je obsah boje, jeho cíle a prostředky. Třída, která aspiruje na to, měnit věci na globální úrovni, musí vykázat nejvyšší kvality, absenci defektů a etiku.

Je-li nevyhnutelná specifická organizace ve věci násilí, musí se řídit kritérii a „hodnotami“ (soubor těchto hodnot konstituuje „etiku“ proletariátu),⁹ které jsou kritériem a „hodnotám“ vládnoucích tříd, proti nimž bojuje, jak jen je to možné vzdáleny. Mučení, tělesné a duševní ponižování nepřátel, kasárenský duch a všemožné specializace (které silou opakování zaslepují ty, kteří je vykonávají) musí být v proletářském táboru zakázané. Nicméně skutečnou protilátkou proti vojenské úchylce je absolutní závislost násilného kolektivního jednání (ať už menšiny, nebo širokých mas, na tom nesejde, pokud se jedná o násilí, které je revolučnímu procesu funkční) na konkrétních cílech osvobození, které si proletariát vědomě zvolil. Proletářské násilí, tedy jeho specifická organizace, musí zůstat závislou proměnnou nezávislého politického boje. Nejde proto o otázku organizace, ale o otázku kolektivního uvědomění si cílů a prostředků na jejich dosažení.

Pracující třída se osvobodí *jedině „ekonomickými prostředky, které zruší její vlastní charakter jako námezdní práce, a proto třídy. Její konečné vítězství také ukončí její nadvládu, protože zmizí její třídní charakter,*“ shrnul v roce 1874 Marx ve své kritice Bakunina. Politickému násilí schopnost zrušit námezdní práci schází. Je jen jedním z prostředků, jimiž proletariát může diktátorským způsobem intervenovat na poli výrobních a distribučních vztahů (ve zkratce: na poli ekonomiky), aby zlomil řetěz vykořisťování a aby potopil svou vlastní loď – kapitál, který sám produkuje. Proletářské násilí otvírá prostory, které by jinak zůstaly nepřístupné, a tyto prostory musejí být ihned zaplněny aktivitou třídy schopné anticipovat zcela nové společenské vztahy, založené na spolupráci, vzájemné pomoci a organizaci společnosti bez tříd. Pokud tomu tak není, není proletářské násilí ničím jiným než výrazem slabosti hnutí z hlediska podřízení se lidským vztahům zasazených do vykořisťování a útlaku.

V tomto rámci musíme chápat pojmy, které jsou často zavádějící, falešně protiklady mezi takzvaným avantgardním násilím a násilím masovým nebo mezi ofenzivním

⁹ Etika (z řeckého ηθική [επιστήμη], „věda o morálce“ [ήθος, étos], „způsob života, zvyků, obyčejů, charakteru, podmínek duše, psychických vloh“; a z latinského *ethicus* [morálka]) je filozofická disciplína, která je praktická (vztahuje se k jednání) a normativní (vztahuje se k pravidlům). Jejím cílem je ukázat, jak by se lidé měli chovat a jací by měli být mezi sebou a ve vztahu k lidem okolo.

a defenzivním násilím. Násilný čin vykonaný množstvím jednotlivců není nezbytně lepší a správnější než akt minoritního násilí. A stejně tak ani fakt, že násilí realizují uvědomělí revolucionáři, jen stěží znamená, že jsou ve shodě s linií hnutí osvobození proletariátu. Defenzivní násilí není ani více, ani méně legitimní než preventivní jednání. Starou debatu mezi stoupenci spojení dělnické sebeobrany a masového násilí, a těmi, kdo hájí útok uvědomělých minorit, je třeba překonat.

Násilí je produktem společnosti rozdělené do tříd, do jisté míry ho vykonává každá ze tříd proti jiné i v rámci sebe sama:

- Na straně vládnoucí třídy existuje stát a všechny jeho specializované orgány, nemluvě o všeobecném, implicitním násilí společenských vztahů.¹⁰
- Na straně jiných tříd existuje meziosobní násilí, v rozličné míře se vede válka všech proti všem. Toto násilí není nikdy státem vymýceno, protože slouží dvojímu účelu. Zaprvé ke zhoršování všedního života izolovaných proletářů a ospravedlňování existence policie. Zadruhé, i když stát toto násilí neprodukuje (tím, že podporuje tu či onu jeho formu), perfektně ví, jak ho využít: když policie nasměrovává obchod s drogami do jednoho sousedství, a ne do jiného, akceleruje to obnovu města (jako v sedmdesátých a osmdesátých letech v Paříži, v Ilot Chalon); obchod s drogami používá stát, aby rozdrtil sousedské organizace dělnické třídy (jako v Miláně, kde byly od roku 1976 používány aktivity spojené s drogovým byznysem k rozdrčení výborů nájemníků ve čtvrti Quartiero Oggiano).

Neříkáme, že v komunistické společnosti všechny konflikty zmizí. Naopak, konflikty budou existovat vždy, nebudou však zprostředkovávány specializovanými orgány a kolektivním násilím. Nemáme andělskou vizi meziosobních vztahů v komunismu. Jak bychom si mohli myslet, že mohou tenze, nesouhlasy, nesoulady mezi společenskými jednotlivci zcela vymizet? Čím by se dala tato permanentní harmonie ospravedlnit? A jak potom řešit konflikty? Můžeme říci s absolutní jistotou, že budou prostředky smíru a sebe-pacifikace účinné?

Stejně jako je práce odcizenou formou lidské aktivity, je násilí odcizenou podobou lidských konfliktů. Konec odcizení,¹¹ který je možný jedině v komunismu a jedině komunismem, odhalí kapacitu lidského druhu a jednotlivců, kteří ho tvoří, produkovat svou existenci bez zprostředkování.

Jaké formy na sebe násilí bere?

Násilí může být společenské, kolektivní či individuální. Může či nemusí používat „nástroje“, z nichž jsou nejspecializovanějšími zbraně. Může být vykonáváno tam, kde

¹⁰ A co více, tyto orgány mohou mít v období slabé proletářské aktivity dvojí charakter: Tak je tomu v případě policie, která chrání individuálního občana proti násilí zbytku populace, zatímco proti těmtož občanu provádí represí, pokud je ve stávce či protestuje.

¹¹ Pojem odcizení (z latinského slova *alienus*, které znamená „jiný“ či „cizí osoba“) odkazuje k vyděděnému jednotlivci, který je sám sobě cizím.

jsou počty účastníků stejné, nebo mohou být v nerovnováze. A co nás zajímá nejvíc: dělnický boj (v širokém smyslu slova) může akcelarovat jeho vzestupný kurz, nebo může násilí zablokovat, jako v případě organizované odpovědi na porážku.

Stávka, dokonce i nenásilná, je odmítnutím, které násilím ničí panující společenský pořádek v továrně. Stávka může být násilná dokonce i bez ozbrojených dělníků. Násilí vykonávaly i dělnické pochody, které vymetaly velké továrny v Itálii a které nutily, aby se jich účastnili i mistři či stávkokazi, s cílem zrušit moc, kterou ony „oběti“ měly, když továrna fungovala podle rytmu kapitálu. V tomto zavedeném rámci není autorita individuálního „šéfa“ (která se opírá o výrobní organismus a hierarchii) ničím jiným než implicitním, skrytým, často rozptýleným násilím.

Společenské násilí potřebuje ke svému udržování vlastní specializované jednotky pro případ, kdy k udržování zavedeného režimu fungování už nestačí jeho objektivní soustrojí (organizace výrobního a společenského života). Specializované jednotky v zemích sociální demokracie jednájí víc z preventivního hlediska než z nápravného, korektivního. Připomeňme si však, že implicitní násilí vykonává celá organizace společnosti. Od státu přes továrny až po rodinu: každému zaměstnanci není potřeba dávat každé ráno pistoli k hlavě, aby se přinutil vyrazit do továrny do práce. A často se stává, že ti, kdo jsou terčem násilí, ho přenášejí na jiné, čímž se násilí třídní společnosti zvětšuje, mimo jiné proto, že dělníci se k němu hodí a násilné fungování kapitálu akceptují jako jedinou perspektivu... to je však již na jinou debatu.

Z hlediska dělnických bojů či jednoduše každodenních reakcí dělníků není násilí cílem, ale prostředkem, cestou. A jako každý prostředek musíme i násilí posuzovat jen jako funkci cíle, ať je onen cíl historický (revoluce), nebo nahodilý (prostý konflikt), právě tak o něm musejí uvažovat sami jeho aktéři i všichni, kdo usilují o transformaci společnosti.

O násilí je tedy třeba uvažovat jako o nástroji, který se váže na cíl, nástroji, po němž se sáhlo spontánně či promyšleně, individuálně či kolektivně, jehož se chopila většina, nebo ho iniciovala minorita. Limitem jeho použití je, v rámci jeho užitečnosti ve vztahu k cíli, abychom protivníku, ať je individuální, nebo kolektivní, nikdy neupírali lidskost, neponižovali ho,¹² a to i když je vnímání ponižování ponižovaným specifické osoba od osoby.

Žádná z metod, prostředků používaných protivníkem (mučení, věznění atd.) není neutrální, a proto nemohou být proletariátem ve svém celku či jeho specializovanými jednotkami použity, aniž by se sešlo z cesty a nedosáhlo se cíle.

Při násilí jde o to, zda přispívá, či nepřispívá k posílení individuálního a kolektivního uvědomění těch, kteří ho používají, zda prospívá, či neprospívá sebeorganizaci. A to včetně vnímání cílů boje, jeho současného stavu a poměru sil.

¹² Ponižování znamená snižování důstojnosti, které vede k pokoření, ke stavu bezmocnosti či k podrobení se.

Jaký je postoj dělnické autonomie k používání násilí?

Nejprve připomeňme, co to dělnická autonomie je. Dělnická autonomie pro dělnickou třídu v boji definuje zároveň její cíle, prostředky na jejich dosažení, způsoby organizace a kapacitu přemýšlet o svém boji předtím, než se odehraje, během něj i po něm.

Dělnická autonomie se projevuje jako politická centralizace, která začíná od dílny, která je založena na odmítnutí principu delegování a na aktivní participaci co největšího počtu dělníků.

V tomto procesu, kterým proletariát vymezuje své politické pozice, se organizace neopevňuje v továrně, stranou od světa, ale chápe se celé společnosti, sahá od bytové otázky přes vzdělávání až po distribuci zásob či dopravu.

Je-li realizována plně, ničí kus po kusu invazi kapitálu do všech sfér lidské činnosti a anticipuje, jak může vypadat komunismus.

Dělnická autonomie, prakticky organizovaná kolem továrních výborů a výborů ve čtvrtích, které se zdola nahoru centralizují, používala násilí jak v továrně, tak na úrovni čtvrtí, při demonstracích a okupacích, v jeho minoritní podobě (zatímco se na jisté úkony specializovali jistí účastníci hnutí – nebo ne) i v otevřené, ale vždy násilí vázala k cílům, které jsme již zmínili. Vždy se však jednalo o vlastní produkt boje, ne o externí transplantát, jehož cílem je například „probudit“ spící masy silou příkladu.

Nemá smysl stavět proti sobě (dobré) masové násilí a (špatné) násilí minoritní. Jedná se o otázku prostředků a následků – a ty je třeba zkoumat případ od případu. Pokud výbory nakonec budou muset vytvořit specializované orgány na aplikaci násilí proti nepřátelům, tyto orgány musejí být systematicky pod kontrolou. Nechtěné důsledky specializace lze odvracet i rotací funkcí, ale především tím, že se účastníci hnutí, kteří se násilí chopí, budou dál účastnit všech aktivit boje, celé jeho škály – v továrně, v sousedství a podobně. Násilná část aktivity hnutí musí být chápána jako závislá na aktivitě dělníků samotných: to znamená, že pokud se výbory rozpadnou, stanou se obětí zvratu cyklu a/nebo represe, orgány zaměřené na násilí musejí zaniknout.

Lonmin: otázka přežití

Fakta

Násilí, které doprovázelo stávky v dolech Jižní Afriky v červnu 2012, začalo prudkými konfrontacemi mezi horníky během stávky, která paralyzovala druhou největší důlní společnost na těžbu platiny Impala Platinum (Implats) na začátku roku. Aby mohli vstoupit do stávky, museli horníci konfrontovat delegáty a aktivisty odborů NUM. Dva delegáti byli zabití a několik jich bylo zraněno. Odbory se stavěly proti stávce, která zpochybňovala mzdová jednání, základnu kompromisu mezi oficiálními odbory

a firmou. Disidentské odbory AMCU,¹³ založené někdejšími aktivisty NUM, kteří byli z oficiálních odborů vyhozeni před deseti lety, vstoupily do trhliny vytvořené konfrontacemi a využily jich pro vlastní posílení. Nesmíme zapomenout, že hlavní požadavek vlny stávek, která následovala, bylo hned po zvednutí platů zrušení NUM. Havíři se odmítli nechat lídry a aktivisty NUM, které obvinili z toho, že se zaprodali důlním společnostem, zastupovat.

Desátého srpna 2012 se AMCU chystala chopit vedení stávkvy rubačů v platinovém dole v Marikaně, v srdci regionu Rustenburg. Zde byla stávka násilná od samého počátku. V několika dnech tam bylo na deset mrtvých, včetně dvou hlídačů, dvou policistů a šesti zaměstnanců a přinejmenším tří aktivistů či delegátů NUM, kteří příliš často stávkám oponovali. Mnoho lidí bylo zraněných, včetně odborářů z NUM a Solidarity.¹⁴ Dva policisté byli zabití mačetami, když patrolovali v autě.

NUM, manažeři firmy a vůdci státu proto zacházeli se stávkujícími jako s kriminálníky, jichž se je třeba zbavit. V e-mailu zasláném manažerům Lonmin Cyril Ramaphosa,¹⁵ někdejší vůdce NUM a nynější politik a podnikatel (je v dozorčí radě Lonmin), akce stávkujících odsuzuje jako zločinecké jednání, nikoli jako pracovní při. Trvá na tom, že stát musí zakročit, a vychloubá se, že o to již požádal ministry, které zná.

O dva dny později, 21. srpna, spustila policie palbu na dělníky, kteří okupovali kopec poblíž dolu, tvrdila přitom, že to bylo v sebeobraně. Byl to úmyslný akt pomsty, nadiktovaný a krytý vůdci státu. Jisté množství lidí bylo zabito zezadu či zabito obrněnými auty, další byli střeleni do tváře. Prezident země a vůdce ANC Jacob Zuma policejní akci podpořil, spolu s ministrem policie, ministrem dolů a vůdci COSATU a NUM. Násilné akty poté konflikt, který se rozšířil do dalších platinových dolů a také dolů na zlato, v menší míře do dolů na uhlí, diamanty a železnou rudu, doprovázely dál.

Je-li jasné, že mezi dělníky z různých dolů byl jistý stupeň koordinace, aby se boj rozšířil, neexistovala příliš organizace za účelem konfrontací s policií a ochrankou. Jedinými oběťmi na straně bezpečnostních sil byli ti, kteří se dostali do šarvátek o několika málo účastnících. V Sishenu,¹⁶ největším dolu země na železnou rudu (4 400 trvalých zaměstnanců a 3 800 dočasných), se stávkující zmocnili mnoha důlních strojů, když se ale pro ně vydala policie a ochranka, nepokusili se tyto gigantické stroje použít. Vážily přitom stovky tun a mohly by být silnější zbraní než tanky, rozhodně silnější zbraní než malé ozbrojené vozy, které používala policie.

¹³ AMCU (Association of Mineworkers and Construction Union, Sdružení horníků a odborů ve stavebnictví) vzniklo v roce 1998, uznáno bylo o tři roky později, má pět tisíc členů. Pro srovnání, NUM (National Union of Mineworkers, Národní odbory horníků) tvrdí, že mají 300 tisíc členů, jsou proto největším členem odborové konfederace COSATU (Confederation Of South African Trade Unions, Konfederace jihoafrických odborových svazů), založené v roce 1985, které má 1 800 000 členů.

¹⁴ Solidarity jsou malé odbory založené už v roce 1902 s asi 130 tisíci členy, většinou bělochy a křesťany.

¹⁵ Narodil se v roce 1952 v Sowetu, nikdy nebyl profesí horník, pracoval jako administrativní zaměstnanec, v roce 1981 byl najat odbory NTCU. O rok později byl jedním ze zakladatelů NUM.

¹⁶ V provincii North Cape Province, 400 kilometrů západně od Rustenbergu.

Násilí, a ještě víc pohružku násilím, používali stávkující proti těm, kdo se chtěli vrátit do práce. S výjimkou stávkokazů se zdál být počet obětí, které zemřely se zapálenou pneumatikou kolem krku, omezený. Bratranec úředníka z NUM byl zabit omylem. Výhrušky však byly důležitější než skutečný stav věcí.

Aby návratu do práce zabránili, napadli stávkující minibus, o němž měli za to, že veze do dolů stávkokaze. Někteří byli upáleni, častěji ukamenováni. Tyto akce však zabránily též cestování žen a školních dětí, byly tedy organizátory stávky kritizovány.

Skrze svého generálního sekretáře Zwelinzima Vavi vyslalo COSATU stávkujícím výhrušku: vezmeme si oblast Rustenburg zpět. Sedmadvacátého září se chystalo uspořádat shromáždění na stadionu v Rustenburgu s předáky COSATU a NUM. Přítomni ale byli i stávkující, především z Angloplatsu, více než 1 500 z nich na sobě mělo černá trika s nápisem „Pamatujeme si na rustenbergský masakr!“ a „Za minimální mzdu 12 500 randů!“. Mluvili o sobě jako o ne-odborově organizovaných. To nebylo dobré pro odboráře, kteří přišli v červených trikách, jejich odborové symboly byly páleny. Mluví NUM Lesiba Seshoka musel být vydán pod policejní ochranu.

Po několika týdnech, kdy byly zakázány všechny demonstrace, si policie na stadionu vybrala svou stranu a začala fungovat jako ochranka odborů. To pod její ochranou odboráři zbili zástupce solidární kampaně za Marikanu. Střílela po stávkujících, kteří se chystali na protiútok, umělé projektily a omračující granáty, zmocnila se kontroly stadionu, naháněla je.

Vztahy s odbory

Paralelně s odborovými požadavky dali stávkující horníci najevo svou opozici, dokonce svou nenávisť, směrem k NUM. Prakticky ukázali (a v mnoha rozhovorech objasnili) nezbytnost konfrontace NUM, které považovali za státem řízené odbory (od-bory, které jsou tak blízko státu, jako byly oficiální odbory v bývalém Východním bloku), za odbory, které manažují pracovní sílu, za nepřítel. Tato nenávisť byla zosobněna v mnohých násilných aktech proti aktivistům a úředníkům NUM, které zašly až k vraždám.

Jako v Indii (viz níže) je v Jižní Africe „přirozené“, že to dělníky táhne k odborům členské základny, či je sami jako alternativu k oficiálním odborům zakládají. To se stalo založením AMCU v roce 1998. Přesto se čtrnáct let poté stávkující z Lonmin domnívali, že „od-bory členské základny“ nejsou řešením. Aniž by AMCU oponovali,¹⁷ organizovali se mimo, sami, i tehdy, když se pokoušeli sjednotit s dalšími stávkujícími v Rustenburgu a jinde.

Jak vypadala organizace stávkujících konkrétně, nevíme. Nenašli jsme žádnou viditelnou stopu autonomní dělnické organizace. Zdá se nicméně pravda, že dělníci byli

¹⁷ Počet aktivistů AMCU v Lonmin však neznáme.

nejen schopni obejít odbory členské základny (což je velmi pozitivní), ale i vytvořit vlastní orgány boje, což je pozitivní zprávou pro všechny dělníky celého světa.

Násilí a jeho použití

Jižní Afrika je zemí, která se koupe v násilí. Odkaz apartheidu a především extrémní bída celých sekcí proletariátu pořád platí (oficiálně je nezaměstnanost 26 procent, distribuce bohatství dělá z Jižní Afriky desátou nejméně rovnostářskou zemí na světě, násilné zločiny jsou denní realitou¹⁸). Společenské násilí se tak nevyhnutelně promítá i do konfliktů na pracovištích. To platí zejména o řidičích kamionů, kteří jsou oprávněni, kvůli každodenním loupežím a únosům, jichž jsou obětí, nosit při práci pušky. Když stávkují, dostávají přirozeně chuť použít tyto zbraně proti policii a stávkokazům.

Abychom se však vrátili k případu Lonmin, bylo-li násilí používáno selektivně vědomě proti stávkokazům či úředníkům NUM, bylo vždy vykonáváno jen malými skupinami. I když byla během událostí vidět vůle postavit se policii, nezaznamenali jsme žádný viditelný „systém“ pro to, konfrontovat ji dohromady, žádnou organizaci, která by, chtěli-li by stávkující s policií skutečně bojovat, zaměstnala všechny jejich síly. Za tuto absenci vojenské organizace stávkující draze platili, když se policie rozhodla mstít se na izolovaných dělnících a dělat z nich exemplární případy. Alespoň se dělníci, na rozdíl od Maruti (viz níže), nedopouštěli nekontrolovaných výbuchů násilí, jejich násilí bylo manažováno, byť bylo organizováno slabě, a stávka a její organizace přečkaly.

¹⁸ Ať si myslíme o statistických cokoli, jsou velmi výmluvné: 50 vražd denně, míra vražd (od roku 2003 se mírně zmenšuje) ve výši 34 na 100 tisíc lidí ročně. Pro USA jsou to 4 vraždy, pro evropské země 1 až 2. Počet znásilnění strašlivě roste, v současnosti činí 2,1 procenta žen za rok. Znásilněna byla jedna žena ze tří, čtvrtina mužů přiznává, že se dopustila znásilnění. To dělá z Jižní Afriky zemí s nejvyšší mírou znásilnění, a tato čísla jsou tím strašlivější, že reflektují útoky na děti a dospívající.

Krvavé léto v Suzuki Maruti

Události 18. července 2012 hodinu po hodině

7.00 – Na ranní směně na montážní lince dochází ke konfliktu mezi dělníkem Jiya Lalem a jeho supervizorem. Vyměňují si ostrá slova, supervizor nazývá dělníka „dalitem“.¹⁹

Supervizor si stěžuje managementu. Dělníka (byl to kmenový zaměstnanec) suspendují.

Po této zprávě vstupují jeho kolegové do stávký a mobilními telefony informují ostatní dělníky v závodě A.

10.30 – Čtrnáct členů odborů členské základny přichází do kanceláře managementu na první jednání.

11.30 – Obědová přestávka. V jídelně se debatuje. Po obědě stávkují téměř všechny dílny, dělníci probírají situaci.

13.00 – V zasedačce managementu v prvním poschodí se koná další jednání. Účastní se ho i tři zástupci haryanského úřadu práce. Mezitím se v závodě A zastavila výroba. Kolegové suspendovaného dělníka čekají pod schodištěm u kanceláře managementu.

Management navrhl, že suspendování bude trvat jen jeden den a následující ráno dělníka opět přijmou do práce. Členové odborů tuto zprávu ústně tlumočí čekajícím dělníkům, kteří ji mobily šíří mezi zaměstnance ostatních dílen.

Dělníci návrh odmítají. V květnu téhož roku totiž došlo k podobnému problému, tehdy byl suspendován odborář a po protestech jej okamžitě vzali zpátky. „Když to šlo v případě odboráře, proč by to nemělo jít v případě obyčejného dělníka?“ ptali se teď.

15.00 – Supervizoři z první směny odcházejí z podniku. Dělníci první směny se rozhodnou počkat na zaměstnance druhé směny. Druhá směna nepracuje – a tenhle stav trvá až do odpoledne.

17.00 – Dělníci prostřednictvím odborářů posílají managementu třicetiminutové ultimátum: okamžitě zrušte rozhodnutí o suspendování!

17.30 – Management trvá na svém stanovisku: suspendovaného dělníka přijmou až následujícího dne ráno, poté se na vše zapomene. Továrnu opouštějí zástupci haryanského úřadu práce.

19.00 – Velká část dělníků s obou směn ventiluje svou nahromaděnou frustraci. Dochází k výbuchu zuřivosti a nenávisti.

Útočí se na každý symbol firmy, bití jsou všichni supervizoři, manažeři ze všech pozic (jsou rozpoznatelní podle barvy vesty a čepice), a to včetně těch, kteří se v posledních

¹⁹ Označení dalit se používá pro status nedotknutelných, kteří stojí na nejnižším stupni společenského žebříčku.

dnech nechovali k dělníkům nijak nepřátelsky. Někde dávají dělníci manažerům své vesty, aby je před násilím ochránili. Zaměstnanci rozbíjejí auta a pokoušejí se zapálit stroje. Postupně obsazují závod.

Dělníci vstupují do kanceláří managementu, vyhazují a bijí každého, koho tam najdou, vyhazují počítače a nábytek. Šéfa oddělení lidských zdrojů Ashwima Kumara Deva zbijí tak, že mu zlomí obě nohy. Následně vypuká v kancelářích požár, jeden manažer umírá.

19.30 – Všichni dělníci vyběhají pryč z továrny. Strážní místa u bran továrny jsou v plamenech.

Policisté (je jich asi šedesát a jsou v továrně přítomni od října roku 2011) a bezpečnostní služba (o sedmdesáti lidech) proti dělníkům nijak nezasahují. Stojí bokem a informují hasičský a policejní sbory.

Dělníci vcházejí do Manesaru, v továrně nikdo nezůstává.

Mnozí, zejména dočasní zaměstnanci, se rozhodli utéct pryč, někteří se na ulici svlékli, aby je nikdo nepoznal, další odcházejí do vesnic, aby si vzali osobní věci a oblast opustili.

20.00 – Policie už stahuje smyčku: gurgaonská železniční stanice i autobusová zastávka už jsou obklíčené, stejně tak stanoviště taxíků. Zatčen je každý, kdo je jen cítit továrnou Maruti. Druhá část policistů se vydává do vesnic v Manesaru a zatýká dělníky, jejichž adresy má policie už od zatýkání v létě roku 2011. V některých případech obyvatelé vesnic dělníkům pomáhají, v jiných je ale udávají.

Mezitím hasiči závod A uhasili.

První bilance

Zranění

100 členů managementu (z různých pozic) skončilo s lehkými i těžkými zraněními v nemocnici.

1 vrcholný manažer byl zabit.

Žádní dělníci neskončili v nemocnici.

Vězení

Počet dělníků na útěku: 66

Počet dělníků ve vězení (jejich proces se začal k 1. květnu 2013): 147

Propouštění

Počet suspendovaných kmenových zaměstnanců: 546

Počet propuštěných dočasných zaměstnanců: 2 100

Výroba

Manesarský závod (A a B) byl uzavřen do 27. srpna (výluka).

Supervizoři odmítají návrat do práce.

Před 18. červencem činila denní výroba 1500/1700 automobilů. Mezi 27. srpnem a 4. říjnem to bylo 150/200, od 4. října 800/1000.

Ochrana

Kromě stálého policejního sboru (o stovce členů) bylo najatých na šest set strážníků od soukromých firem, kteří ve všech závodech hlídají neustále s CISF (Central Industry Security Forces, zvláštní oddělení indické policie).

Členy středního a vyššího managementu po závodech doprovázejí placení osobní strážci.

Zaměstnanci

Z trvalých zaměstnanců zůstalo po 18. červenci v továrně jen 95 v závodě A a 500 v závodě B.

Některé další přijala továrna zpátky, ale až po důkladném vyšetřování. V závodě A nezůstal žádný z dočasných zaměstnanců. Po událostech vydal management Maruti prohlášení, v němž píše, že už nebude zaměstnávat žádné zaměstnance na dobu určitou.

Boje ve vězení

Za účasti několika intelektuálů vznikl výbor, který podporuje vězněné dělníky. Ke květnu 2013 nebyly stanoveny termíny soudních líčení. V několika haryanských vesnicích dochází k protestům proti policejní represi.

„Obranné linie“

V rozporu s tím, co novinářům tvrdili po 18. červenci levičáci, oficiální představitelé odborů a vůdce MSEU (Maruti Suzuki Employees Union, odbory členské základny) Sarabjeet Singh, k nepokojům nedošlo proto, že by management povolal bezpečnostní službu, ani v důsledku nějakých jiných provokací. V našem textu jsme střízlivě zaznamenali fakta podle informací od soudruhů z Dillí.

Řetěz událostí, které se daly očekávat

Události z 18. července nespadly z nebe. Byly celkem jistě produktem celého předcházejícího období, počínaje stávkovými boji od června do října 2011, a jednání všech tří stran: dělníků (zejména dočasných), managementu a odborů. Při pohledu na průběh událostí si můžeme všimnout tří důležitých etap, začneme onou poslední:

1) Od dubna 2012 do července 2012 roste napětí dělníků a odhodlanost odborů jít „až do trpkého konce“. Změna tónu a praxe, která v dubnu nastala, byla pro odbory otázkou přežití. Při konfliktu mezi dělníkem a mistrem 12. května vůdce MSEU mistra zfackoval, aby jasně ukázal, že odbory nejsou na straně managementu. Jenže hrát si na „drsnáka“ bez praktických prostředků na prosazení tohoto postoje byla chyba, za kterou bylo později třeba draze platit.

Dočasní zaměstnanci (tvorí 80 procent pracovní síly továrny), kteří se účastnili stávky a byli v podniku stále zaměstnaní, navíc pochopili situaci. Za svou účast na stávce draze zaplatili, věřili, že se situace změní, věřili ve vlastní vítězství a ve vítězství odborů – jenže situace se nezlepšila, možná se dokonce zhoršila. Narůstala zuřivost a chyběla jakákoli perspektiva zlepšení.

2) Jak ukazuje trpělivá práce GWN,²⁰ od listopadu 2011 do dubna 2012 získal management navrch a napětí mezi ním a odbory rostlo. Po dohodách z října 2011 chtěl každý získat iniciativu a výhodu. Tyto dohody, tak jako každý jiný kompromis, byly jen vyjádřením rovnováhy sil v danou chvíli. Když přišlo na řadu podepisování, usilovala každá ze stran o změnu kompromisu ve vlastní prospěch. V téhle hře měli navrch šéfové, a to díky vynucenému (nebo vyjednanému) odchodu části odborových vůdců a nerespektování dohod nebo jejich částí. Šéfové si polepšili především přesouváním dělníků z jedné dílny na jinou, ze závodu A do podniku B, ale i intenzifikací práce.

Výsledkem byla obnova velení šéfů nad továrnou. V této situaci byly odbory podkopány a postupně přestaly fungovat jako výraz vůle dělníků. Dělníci, zejména agenturní, se zredukovali prostě jen na členy odborové organizace.

3) Od června 2011 do října 2011 došlo k mnoha událostem kolem stávky. Abychom pochopili, co se stalo, nestačí jen kritizovat jednoho z aktérů – odbory a jejich praxi po dohodách z října 2011. Musíme pochopit limity samotné stávky, která začala v červnu 2011, ony limity totiž od té doby nebyly překonány.

²⁰ Viz *Gurgaon Workers News* č. 51, září 2012.

Jak jsme již napsali:²¹ „Nezapomínejme na důležitý fakt, který objektivně charakterizuje situaci dělnické třídy v indickém velkém průmyslu:²² osmdesát procent dělníků jsou dočasní (učni, praktikanti, agenturní), což odráží, i když ne vždy, úroveň zručnosti a kvalifikace. Dokud se potřeba odstranit tuto separaci nepředloží v boji jako podmínka každého budoucího úspěchu, zůstanou dveře otevřeny rozdělující politice šéfů. Má to však i druhou stranu mince. Přirozenou tendencí odborů je stabilizace rovnováhy sil se šéfy, a ta se dosahuje snáze s trvalými zaměstnanci než s dočasnými.“

Podívejme se na čtyři chyby, jichž se odbory dopustily:

- Zprv se držely iluze, že permanentní zaměstnanci dokáží jednat sami.
- Zadruhé, odbory jednaly jako menšina, jejímž posláním bylo být vůdci bez zprostředkovatelů, a ještě hůř, bez toho, aby byly permanentním produktem aktivity samotných dělníků.
- Zatřetí, odbory *de facto* jednaly tak, jako by byly na světě samy – nejen pokud jde o další továrny v regionu, ale i ve vztahu k dalším podnikům skupiny Suzuki, jako je například závod Powertrain u podniků A a B. Tento lokalismus je příliš draho.
- Začtvrté, odbory daly najevo naprostou neznalost rovnováhy sil a především naprostou neznalost schopností kapitalistického vedení v továrně, od šéfů po předáky, a to včetně jistých rozdílů či rozporů v tomto vedení.

Zdroj problému

Příčiny neschopnosti dělníků najít vlastní řešení je však třeba hledat ve stávce samotné.

Na začátku musíme upřesnit, že původní stávka začala v červnu 2011 v nové továrně s dělnickou třídou, která byla mladá a bez předchozích zkušeností s bojem v továrně. Potom došlo k vytvoření skupiny trvalých zaměstnanců (bylo jich asi patnáct), kteří přišli z technických institutů a byli zaměstnaní na několikerych dílnách. Cílem skupiny bylo transformovat se v proto-odborny, získat v různých částech továrny další dělníky, organizovat kontakty, připravit stávku a založit stávkový fond na nákup potravin.

Tato původní organizace, která byla pro první konflikt nezbytná, ztělesňovala dvoji limit:

- 1) Změnila se v *de facto* vedení stávky (v jistém smyslu šlo o samozvaný stávkový výbor, který však nikdy nečelil zpochybnování ze strany dělníků samotných), její rozhodnutí jen formálně schvalovalo shromáždění pracujících.
- 2) Soustředila všechny požadavky (zvýšení mezd, delší dovolená, zlepšení dopravy do práce, trvalé zaměstnání pro dočasné zaměstnance atd.) na uznání odborů. Pro stávkující se staly odbory symbolem stávky, který nikdy nezpochybnili.

²¹ Viz Mouvement Communsite – Kolektivně proti kapitálu: Dělnická autonomie útočí v Indii, květen 2012

²² Nesmíme ignorovat fakt, že většina indických dělníků pracuje v šedé ekonomice.

Navzdory těmto limitům, které byly přítomny od samého začátku, byla stávka skutečnou stávkou. Našla si zdroje, aby mohla pokračovat, konsolidovat se, zastavit se a zase začít až do kompromisní dohody. Bez ohledu na to však nikdy nepřekročila uvedené limity, ať mezi stávkujícími v továrně, nebo venku v jiných továrnách. Platí to o celých čtyřech měsících konfliktu. Kvůli tomu zůstaly stávky, které vypukly 7. a 10. října 2011 v Suzuki Powertrain, Suzuki Motocycles a Suzuki Castings, prostě jen „vedle sebe“. Přesněji řečeno, chyběl jim jednotící směr. A to navzdory tomu, že mezi členy odborů v každé z těchto továren existovaly kontakty, a to i mezi dočasnými zaměstnanci, kteří žili ve stejných čtvrtích. Pokud jde o dělníky v montážním závodě a o dělníky v Powertrain, tedy v podnicích, které jsou hned vedle sebe, setkávali se se stávkujícími v kantýně.

Jak už to chodí, byl to nepřítel – tedy stát (haryanský i federální) a další šéfové, kdo zatlačil na management Maruti Suzuki, aby našel řešení konfliktu dřív, než se rozšíří.

Konec stávky zkomplikoval odchod třiceti členů odborů. Nic se ale nevyřešilo. Jak jsme napsali, dilema bylo následující: „Stávka se začala s jediným cílem, který zahrnoval všechny ostatní požadavky: uznání odborů. Na tento cíl zůstal boj zaměřený, v tom spočíval paradox stávky. Veškerá podzemní moc dělníků se na povrchu projevila jen kolem požadavku, který je ve srovnání s trváním třídního boje veskrze přechodný. Jde o cíl, který – ačkoli v jednu chvíli představoval syntézu vší nenávisti vůči depostizmu továrny a zároveň touhy po uznání a důstojnosti – hrozí tím, že se stane novým 'vězením', pokud ho dělníci nedokáží překročit.“

Tohle dilema se vyřešit nepodařilo. Tím se vysvětluje jednání aktivistů odborů, stejně jako bezmocnost a následné zoufalství ostatních dělníků – a tak i pozadí událostí 18. července.

Silné a slabé stránky

Příklad Maruti tedy ukazuje, že dělnické hnutí nebylo trvalým výrazem kolektivní síly pracujících. Nebylo momentem potřebným k překlopení rovnováhy v jejich prospěch. Naopak, bylo vyjádřením limitu, který nebyl pochopen ani překonán. Násilí se proto stalo ambivalentním aktem, který vyjadřoval sílu a slabost zároveň.

Když byli v továrně a stávkovali, koordinovali dělníci svou aktivitu v dílnách a napříč dílnami po mobilech. Ničili, nebo se o to pokoušeli, všechny symboly kapitalistického velení nad továrnou. V továrně jejich násilí nepoznalo překážky – policie i bezpečnostní agentura zmizely.

Jenže když bojující pospolitost továrnu opustila, ukázala se jako dočasná, podmíněná okolnostmi. Najednou byl každý sám za sebe. Neexistovala žádná organizace, která by zabránila zatýkání dělníků na strategických místech Gurgaonu, nemluvě o samotných domácnostech dělníků. Nenáviděná továrna byla místem, kde byli dělníci silní; když ji opustili, nic jim nezůstalo.

Třeba říci, že v malých a středně velkých továrnách v Dillí a na předměstí (Gurgaon, Faridabad, Nodia a Ghaziabad) vládne dělníkům velmi agresivní třída šéfů. Životní podmínky jsou stlačeny do nesnesitelných krajností. Například 400 dělníků z továrny

Michael Aram Export vůbec není oficiálně vedeno mezi zaměstnanci. Mzdu dostávají v hotovosti, pokud ji vůbec dostávají, příplatek za přesčasy neexistuje. Další továrnu šéf už čtyřikrát přesunul (z čtvrtě Okhla na jihovýchodě Dillí do Nodie), přičemž se vždy části dělníků zbavil. V těchto místech není ani stopy po nějakých sociálních náraznících, kapitálový vztah je tam zcela obnažený. To vysvětluje erupce dělnického násilí, které se projevují zabitím šéfa nebo částečným či totálním zničením pracoviště.²³

A v tom právě spočívá onen paradox. Maruti Suzuki je moderní továrna, která se jen tak nestěhuje. A i když japonským šéfům vyhovují indické metody řízení pracovních vztahů, při nichž sociální nárazníky většinou neexistují, přece jen nejde o tentýž kalibr jako v případě tisíců hororových šéfů malých a středních podniků. Bylo by proto na místě čekat, že dělníci z Maruti Suzuki budou trochu méně „reaktivní“, impulzivní, že organizace, kterou tvořili před, během a po stávce, je před tímto typem reakce ochrání. Neměli bychom však zapomínat, že za termínem „dělník“ se skrývají různé dělicí čáry, z nichž jsou významné přinejmenším dvě: dělicí čára mezi trvalými a dočasnými zaměstnanci a mezi městskými a venkovskými dělníky. To první je objektivní: osmdesát procent dělníků tvoří dočasní. Asi čtyřicet procent dochází do továrny z vesnic v okolních federálních státech. Navíc, během stávky a po ní došlo k výměně padesáti procent dočasných zaměstnanců.

Nejde však o to, stavět tyto kategorie proti sobě – a mluvit o dobrých organizovaných versus zlých neorganizovaných atp., to není jediné možné vysvětlení. Jednoduše řečeno, i když se tím asi nevysvětluje všechno, právě nedostatek zkušeností (s trvalou organizací) u těchto dělníků, spolu s faktem, že mnozí žijí na venkově a z legitimních důvodů se odmítají integrovat do městského způsobu života (a to mluvíme o Indii, tento způsob života tu není až tak městský), právě to vedlo k jakémusi fyzickému odporu vůči továrně: „Šéf se ničeho nevzdá; jeho moc spočívá v továrně; továrnu je třeba zničit.“

A ještě jedno upřesnění. Ve velkých továrnách v Dillí došlo v posledních letech ke vzniku odborů členské základny, který byl výsledkem těžkých bojů. Jejich nositeli byli povětšinou trvalí zaměstnanci. Velmi rychle došlo k integraci těchto odborů. Dělení na trvalé a dočasné zaměstnance se nepovedlo překonat. Fakt, že permanentní zaměstnanci Maruti nejsou dobře integrováni do továrny, může mít pozitivní důsledky pro zaměstnance malých a středních subdodavatelů: i v továrně považované za malý ráj přetrvává kapitalistické násilí a spolu s ním i odpovídající reakce dělníků.

Nejsme fabrikisté, nejsme obdivovatelé továrny jako místa výroby – ačkoli zkoumáme organizaci výroby, abychom pochopili její silné a slabé stránky, které mohou být ve prospěch či neprospěch bojů dělníků. Jsme „operaisti“ v tom smyslu, že továrnu chápeme jako místo boje a organizace – jako místo, kde se konstituuje dělnická třída. Proto nemáme nic proti tomu, když dělníci továrnu opustí nebo ji zničí. Kritizujeme však fakt, že neexistovala žádná organizovaná kolektivita, která by byla schopna prodloužit svou existenci mimo továrnu. Snad někdy jindy...

²³ Například v Oerlikon Graziano Company v Nodii, továrně na výrobu automobilových převodovek, byl 23. září 2008 zabit během stávky šéf L. K. Choundary.

Foxconn na podzim

Moderní podmínky vykořisťování

Známa fakta jsou velmi prostá. Továrna Foxconnu ve městě Taiyuan (v provincii Shanxi, na středovýchodě země) zaměstnávala 79 tisíc dělníků, kteří vyráběli převážně Apple iPhone 5. Produkovali rovněž součástky pro HP, Dell, Samsung a Microsoft. Mzdy byly nízké (kolem 250 dolarů měsíčně základního příjmu), rytmus práce tvrdý – osm hodin denně šest dní v týdnu, pořád dokola tytéž pohyby, na tomtéž místě, jak vyžaduje výroba v režimu „lean manufacturing“. A potom tu jsou přesčasy, které jsou nutnou složkou mzdy, pokud chce dělník naspořit aspoň malou rezervu nutnou pro to, aby si našel o něco méně tvrdou práci či aby poslal něco peněz své rodině na venkově.

Nejhorší však byly kasárenské podmínky na dílnách i na ubytovnách v průmyslovém komplexu téhle tchajwanské společnosti. Dělníci jsou v převážné většině mladí, svobodní lidé, vykořenění ze svých vesnic. Stejně jako v jiných továrnách Foxconnu tvoří více než polovinu operátorů na montážních linkách ženy. Nejnížší úroveň managementu, která je v přímém kontaktu s dělnicemi v halách, je na druhé straně tvořena povětšinou muži, nemluvě o soukromé ochraně, která dohlíží na výrobní i reprodukční součásti továrny (kantýny, společné prostory a ubytovny). Dělník, který již továrnu opustil, o tom vypráví: *„Je to jeden velký sweat-shop, robotárna, kde se s dělníkem zachází jen s jako nahraditelným prvkem, který nemá právo mluvit. Oficiální odbory, které údajně mají bránit naše zájmy, jsou falešné... Ochranka a předáci nás zasypávají po celý den urážkami, individuálními právy se tam všude pohrdá.“*²⁴

Dělníci ale nejsou zcela povolní. V březnu a dubnu roku 2012 si stěžovali během stávek a demonstrací za vyšší mzdy. Tyto akce nikdy neshromáždily většinu dělníků v továrně, ale vážně narušily výrobní proces, hlavně proto, že k nim docházelo velmi znenadání. Znenadání, ale nikoli neorganizovaně, protože tak jako jinde i ve Foxconnu, a tam to platí ještě víc než v jiných provozech, je disciplína absolutní a interní kontrola na výrobním teritoriem se chlubí unikátní účinností za používání tradičních (informátoři a soukromá ochranka) i technologických nástrojů (všude jsou umístěné kamery a dělníci musejí pro jakýkoli pohyb mezi sektory používat elektronické karty). Není důvod myslet, si, že za těmito boji stála jedna či více formalizovaná nezávislá třídní organizace, nicméně režim Foxconnu nelze praktickou kritikou třídního boje napadnout bez jistého kolektivního uvědomění a organizace. Dalším dokladem toho byl riot uvnitř továrny v Taiyuanu, k němuž došlo 24. září 2012.

23. a 24. září

Původ konfrontací, které postavily dva až tři tisíce dělníků nejprve proti bezpečnostní agentuře Foxconnu a poté proti pěti tisícům policistů, spočíval ve sporu několika dělníků a ochranky. Boje byly pro Foxconn tak intenzivní, že se firma rozhodla na

²⁴List Libération, 30. září 2012

čtyřicet hodin pozastavit výrobu. Policie několik dělníků zatkla, většina z nich byla mezi čtyřicetkou dělníků, kteří byli dopraveni do nemocnice. Oficiální vysvětlení Foxconnu říkalo, že k násilí došlo poté, co se ochranka pokusila oddělit od sebe dvě skupiny dělníků, které se na ubytovně praly.

Ono vysvětlení však neobjasňuje, proč se tisíce dělníků ihned pustily do ochranky. „*Skutečným důvodem byla frustrace (rioterů) se svými životy,*“ uvedl člověk, který jako první pověsil na internet snímky z nepokojů. Ano, dělníci byli nespokojení se svými životy a požadovali lepší budoucnost. Z toho můžeme usuzovat na hluboký smysl dělnického násilí ze září 2012 v této továrně Foxconnu. Tak to vnímaly tisícovky dělníků, kteří věděli, jak se zformovat ke kolektivní reakci proti komandování šéfů nad výrobou.

Kontra-moc?

Jednalo se o eminentně politický akt, jakkoli efemerní, o akt, z něhož promlouvá osvobození od námezdní práce a dělnická moc. O akt, který byl jistě izolovaný, který však obsahuje embryo celé ničivé moci, která je vykořisťované třídě specifická. Byl to však také akt, v němž se nemanifestovala kapacita ovládnout výrobní terén kapitálu naroubováním prvních stabilních prvků dělnické kontra-moci, která je progresivně ustavována v každodenním boji proti kapitálu a proti všem jeho projevům tím, že se realizuje systematická a organizovaná proletářská síla, která se však nesestává jen z ní.

Jedná se o kontra-moc, která se definuje prakticky afirmací skrze svobodné sdružování, těsnější a těsnější spoluprací mezi proletáři v boji proti společenským vztahům založeným na vykořisťování a útlaku. Kooperativní přímá akce, která destruktuje, která rozebírá kus po kusu prostředky kapitalistické a státní nadvlády, je nezbytnou cestou k plně rozvinuté společenské výrobní kooperaci, směrem ke konci společnosti rozdělené do tříd. Jenže právě dynamika tohoto typu v Taiyuanu chyběla. Ve své bezprostřednosti se proto riot v září 2012 chápal více jako prodloužení iniciativy dělnické obrany proti manažerskému despotismu než jako dobytí moci dělníky. Přesto však riot následoval příkladu jiných nezávislých dělnických bojů, „nenásilných“ či násilných, a rezonoval jako válečný zpěv proti vykořisťování a útlaku.

Je násilí a násilí...

“S ohledem na individuální či kolektivní akty násilí, jako je vyhození do vzduchu mostu, který postavili stávkující, či zničení továrny, existují situace, jejichž subverzivní obsah uniká všemu chápání. V tomto případě musí takové jednání odsoudit nejen kapitalisté, ale dokonce i dělnická třída.”²⁵

Tři kauzy, které jsme uvedli, nemají samy o sobě jako příklady valnou hodnotu. Nejsou žádnými recepty, které by se měly následovat, a už vůbec nestojí jaksi navzájem

²⁵ Joyce Kornbluh: *Wobblies & hoboes: IWW, agitateurs itinérants aux USA, 1905-1919.* (Montreuil, L'Insomniaque, 2012)

proti sobě. Nejde o to, zahazovat a opovrhovat úsilím dělníků, ať jejich jednání jakkoli kritizujeme a ať na něm nacházíme jakékoli limity. Studium těchto tří kauz nám však může značně pomoci pochopit, že cesta k třídní autonomii je křivolaká, budovaná z pokusů a omylů, vzestupů a poklesů, jimiž dělnická organizace formuje sebe samu jako jediný nástroj, jímž se lze násilím chopit užitečným způsobem.

Mezi horníky z platinových dolů v Jižní Africe bylo těch, kteří se chopili násilí, relativně méně, než kolik jich stávkovalo. Nicméně první ofenzivní akce, včetně zabítí hlídačů, policistů a odborových představitelů, byt' byly velmi minoritní, nepochybně vychýlily poměr strachu. Ať je dělníci vnímali jakkoli (platí přitom, že je nikdy neodmítli), použití selektivního násilí velmi pravděpodobně napomohlo vytvořit stávku, v níž se aktivní minoritě (dělníci pracující pod zemí) podařilo zajistit si podporu či přinejmenším benevolentní neutralitu dělníků pracujících na povrchu.

Jakkoli moc můžeme litovat absence organizace, která by se sešikovala ke kolektivní obraně před pomstou státu, tato absence nezabránila rozšíření boje, nejprve do jiných platinových dolů, kde byly pracovní podmínky obdobné a které byly geograficky poblíž, a poté k dalším dolům na kov i na uhlí, kde panovaly modernější, mechanizované pracovní podmínky.

Použití násilí represivními silami toto rozšíření leda povzbudilo. Počítání mrtvých a zraněných státu a jeho odborům neprospělo, politická cena byla příliš vysoká. Veřejné rozhořčení nad metodami, které upomínaly na doby apartheidu, dalo ospravedlnění dělnickému násilí, jak před tím, tak poté. Násilí jako nástroje je třeba používat se vši opatrností i z pozice síly: to je lekce, která platí dnes pro buržoazii, a stejně tak bude platit v budoucnu, až se situace a poměr sil obrátí, i pro proletariát.

Pokud jde o Maruti Suzuki, hromadné násilí, které dělníci použili proti managementu a jeho reprezentantům a proti výrobním prostředkům, nebylo ofenzivní, bylo spíše výrazem frustrace nad dosaženými limity, které nebyly během boje v továrně nikdy překonány. Odhalila se tak neschopnost odborů překonat samy sebe jako zástupce a jít směrem k tomu, aby se staly organizací, která přímo zahrnuje dělníky jako aktéry, a to všechny jejich kategorie (dočasné, stálé, městské či z venkova). S riotem slabé začátky dělnické organizace rychle podlehly spojené represi ze strany šéfů a policie.

Pokud jde o poslední případ, o kauzu Foxconnu, zůstává-li obtížné rozeznat míru organizace dělníků, jedná se jistě o epizodu, ani první, ani poslední, v sérii tenzí, která nedopřává dělníkům luxus vyhybat se tvář tvář čínskému totalitarismu násilným epizodám.

Kromě partikulárních rysů se v každém z těchto tří případů násilí nacházelo v odlišných momentech hnutí vyprovokovaného dialektikou třídního boje a mohlo hnutí akcelarovat nebo dokonce odhalit poměr sil, který nebyl bezprostředně vidět. V prvním případě umožnilo násilí podzemnímu boji, který zuřil pod povrchem, aby spatřil světlo světa, a znamenalo začátek lokálního cyklu bojů. V druhém akcelerovalo porážku, odehrálo se v situaci, kdy vrchol boje pominul, a znamenalo konec lokálního cyklu bojů. A v posledním, třetím případě to byla otázka jedné epizody mezi mnoha dalšími, která nebyla ani vítězstvím, ani prohrou ani jednoho z táborů, násilí však odhalilo rozpory mezi oběma tábory a jejich určení.

Tyto příklady nám dovolují ověřit si, že použití násilí, a to jak proletáři, tak jejich nepřáteli, nemá na boj nijak mechanický a snadno předvídatelný dopad, a že míra jeho dopadů není nezbytně spojena s intenzitou násilí.

Hlavní teze, kterou nabízíme k úvaze, je, že vykonávání násilí má strategickou hodnotu, jen když se prokazuje jako nezbytné potvrzení dělnické kontra-moci. Pomsta a sebeobrana, ačkoli jsou v mnoha okolnostech nevyhnutelné a nepostradatelné, nemají s tímto přístupem nic společného. Tyto projevy násilí neobsahují žádnou transformativní dynamiku, na rozdíl od násilí, které ruší společenské vztahy založené na třídní nadvládě. „Násilí je ekonomickou mocí.“²⁶

Pro revoluční proletariát to znamená mít praktickou kapacitu, schopnost potlačovat kapitalistické společenské vztahy konkrétní kritikou současné situace, která se transformuje do dělnické moci. Je jasné, že to, aby byl výkon proletářského násilí zároveň výkonem moci, je možné jen za jistých podmínek. Předpokladem je, že společnost „pracuje“, ve smyslu Marxovy metafory: „*Násilí je porodní bábou každé staré společnosti, která je těhotná novou společností.*“²⁷ Dodejme přitom, že tyto znaky, které ohlašují možný zánik staré společnosti, přitom nejsou „ekonomické“ povahy (jakkoli drahou byla „konečná krize kapitalismu“ pro Třetí internacionálu).²⁸

Jsou naopak interní společenským vztahům, jsou eminentně politické. Násilí je „*porodní bábou každé staré společnosti, která je těhotná novou, (...) nástrojem, jímž se provádí společenský pohyb a rozbíjejí zkostrnatělé, odumřelé politické formy.*“²⁹ Podle Engelse má násilí šanci zrodit novou společnost, především když má proletářské hnutí dostatek moci na to, aby bylo schopno zničit buržoazní konstrukci státu kus po kusu. Jenže nejen to.

V Komunistickém manifestu to Marx a Engels zpřesňují: „*Sjednotí-li se proletariát v boji proti buržoazii nutně v třídu, pozvedne-li se revolucí na panující třídu a zruší-li jako panující třída násilně staré výrobní vztahy, zruší s těmito výrobními vztahy i podmínky existence třídního protikladu, zruší třídy vůbec, a tím i své vlastní panství jako třídy.*“³⁰

Zničení státu musí být doprovázeno zničením kapitalistického výrobního způsobu a obecněji společenských podmínek společnosti rozdělené na třídy. Násilí se poté stává „ekonomickou“ silou, „subjektivním“, uvědomělým jednáním proletariátu, který zakládá nový společenský vztah, který již není založený na třídách a jejich antagonismu. Mimo tento rámec je dělnické násilí sekundární a efemérní manifestací, navzdory jakékoli své intenzitě. Pomsta a sebeobrana terén dělnické moci opouštějí – a vystavuje se tak mnoha deviacím (byť ne nezbytně nutným), od nihilistického terorismu po slepou krutost, skrze konfliktní podřízení se existujícímu řádu.

MC/KPK, 10. května 2013

²⁶ Karel Marx: Kapitál, První díl, kapitola 21

²⁷ Tamtéž

²⁸ Pro kritiku tohoto chybného přístupu viz text MC a KPK Státní fiskální krize a příklad Řecka

²⁹ Bedřich Engels: Anti-Dühring, strana 158 (Praha, 1949)

³⁰ Karel Marx a Bedřich Engels: Komunistický manifest, kapitola Proletáři a komunisté

Z DISTRIBUCE KPK

Listopad 1989: proletariát spoutaný sametovou trikolórou
Kolektivně proti kapitálu
Pád stalinistického monopolu nabízel v roce 1989 relativně otevřenou situaci... které však dělnická třída nevyužila k tomu, aby se prosadila jako nezávislá politická síla. Jednak byl totiž „socialistický režim“ v demobilizaci proletariátu velmi úspěšný, jednak tomu, aby třída našla svou politickou, subverzivní tvář během listopadu, zamezil předvoj „sametové revoluce“ Občanské fórum.

Jak a proč bojovat proti propouštění?
Mouvement Communiste
Na příkladu několika bojů ve Francii v letech 1972–2001 brožurka ukazuje, že ani v situaci masového propouštění nemohou pracující spoléhat na odbory, politické strany ani levičácké aktivisty, ale jen na vlastní sebevědomí a kolektivní sílu.

Odbory a politický boj
Mouvement Communiste
Politický boj proti kapitalismu se nemůže dívat na zápasy za každodenní zájmy pracujících teď a tady skrze prsty a končit u opakování abstraktních sloganů o revoluci. A naopak, ekonomický boj teď a tady může být plodný, jediné když je opřen o politickou kritiku vlády kapitálu a vede ho pracující třída, která se neohlíží na potřeby firmy nebo národní ekonomiky.

Dělnicko-studentské akční výbory.
Francie, květen 1968
Roger Gregoire a Fredy Perlman
Kritický pohled na osmašedesátý napsaný dvěma aktivními účastníky tehdejšího hnutí.

Francúzsko, máj-jún 1968:
zmeškaná príležitosť na autonómiu pracujúcich
Mouvement Communiste
Komunistická analýza, ktorá události roku 1968 mnohým možná demýtizuje, oprená o svedectví dvou jejich účastníků, z nichž jeden byl aktivní v akčním výboru, druhý v automobilce.

Pro brožurky si píše na adresu kpk@protikapitalu.org,
v pdf verzi ke stáhnutí na protikapitalu.org

Z DISTRIBUCE KPK

Egypt 2011: Pokus o demokratické povstání. Historický kompromis

Hnutí proti Mubarakovi, jeden z pilířů Arabského jara, skončilo historickým kompromisem mezi Muslimskými bratrstvem a armádou.

IWW: Drž pevně, kámo, dostali jsme je!

IWW (Průmysloví dělníci světa) představovali na počátku minulého století ojedinělý pokus o překonání separace mezi politickým a ekonomickým bojem dělnické třídy. Na příkladu místní pobočky filadelfských dokařů popisujeme jejich cestu k získání bezprecedentní moci na pracovišti, důsledný antirasismus, ale analyzujeme i příčiny jejich úpadku na pozadí světové války a změny poměru sil.

Státní fiskální krize a příklad Řecka

Jaká je úloha krizí pro fungování zbožní ekonomiky, jaký je jejich mechanismus, jaká je role úvěru a proč proti sobě nestojí „zlá a parazitická“ finanční sféra a „dobrá a produktivní“ reálná ekonomika? Text začíná obecnějšími otázkami, aby se poté zaměřil na vývoj krize po roce 2007.

Šluknovsko 2011: protesty proti sociálně vyloučeným z třídní perspektivy (Třídní kniha č. 5)

Když v letech 2008 a 2009 firmy propouštěly a zhoršovaly pracovní podmínky, nedokázali se tomu na pracovištích bránit ani lidé na Šluknovsku. I tahle zkušenost bezmoci a porážky mohla za to, že když vyšli na podzim 2011 do ulic „proti nepřizpůsobivým“, nehájili tam své zájmy. Když na nich prosazovali, že na chudé musí být přísnost, zapomínali, že na to doplácí (jako chudí ve zchudlém regionu) pracující bránit ne voláním po nulové toleranci, poslušnosti a disciplíně, ale prosazováním maximální neposlušnosti a nedisciplinovanosti vůči poručníkovi firem a vlády.

Pro brožurky si pište na adresu kpk@protikapitalu.org,
v pdf verzi ke stažení na protikapitalu.org

**KDYBY DĚLNÍCI VE SVÝCH SRÁŽKÁCH S KAPITÁLEM
MALOMYSLNĚ USTUPOVALI, JISTĚ BY POZBYLI SCHOPNOSTI
VYTVOŘIT JAKÉKOLI ŠIRŠÍ HNUTÍ.**

**KAREL MARX,
MZDA CENA A ZISK, 1865**

